

4. Výsledky

Štatistickým testovaním (χ -kvadrát test, (ANOVA)) sme v 30 z 32 prípadov *závislosť interpretácie modálnych slovíes od kontextu (a typu kontextu) potvrdili*. Čo sa týka typu kontextu, celkovo možno povedať, že v kontexte vyjadrujúcom vonkajšie podmienky sa interpretácia modálnych slovíes najviac odlišovala od ich interpretácie v ľubovoľnom inom type kontextu. Naopak, v situácii bez kontextu sa interpretácia modálnych slovíes najmenej odlišovala od ich interpretácie v ľubovoľnom inom type kontextu

Súvislosť medzi prínaležitosťou jedinca k určitej profesijnej skupine a interpretáciou modálnych slovíes sme potvrdili v 18 z 20 prípadov

Detailnejšia analýza (test arcsin t) ukázala systematický charakter takmer všetkých signifikantných rozdielov medzi profesijnými skupinami. Systematickosť sa prejavila

A Pri vyjadrovaní nerozhodnutosti o tom, či je alebo nie je modálne sloveso vystihnuteľné danou (ponukanou) významovou kategóriou. Zistili sme všeobecnú tendenciu k väčšej nerozhodnutosti (resp. subjektívnej neistote) jednej skupiny oproti druhej. Ukázalo sa, že *vyššiu subjektívnu istotu správnosti zaradovania modálnych slovíes do jednotlivých významových kategórií majú študenti humanitného zamerania oproti profesionálom a študentom technického zamerania*

B Pri zaradovaní a/alebo vylučovaní modálnych slovíes do/z významových kategórií, kde platí takáto tendencia: skupina, ktorá preferuje významovú kategóriu **vonkajšie podmienky**, preferuje aj významovú kategóriu **požiadavky** a zároveň nepreferuje (respektíve menej preferuje) významové kategórie **osobnostné dispozície** a **miera úsilia**. To isté platí aj naopak. Tu sa ukázalo, že zaradovanie modálnych slovíes do významových kategórií **vonkajšie podmienky** a **požiadavky** preferujú viac študenti technického zamerania oproti profesionálom a študentom humanitného zamerania

Zaujala nás tiež skutočnosť, že jedine dva prípady, v ktorých rozdiely medzi profesijnými skupinami neboli signifikantné, sa vyskytli pri hodnotení modálnych slovíes významovou charakteristikou zhodnou s typom kontextu. Konkrétne išlo o hodnotenie modálnych slovíes významovými charakteristikami **osobnostné dispozície** v kontexte **osobnostné dispozície** a **požiadavky** v kontexte **požiadavky**. Preto sme zistovali (binomickým testom) či je vo všetkých profesijných skupinách podiel tých, ktorí zaradili modálne slovesá do významových charakteristík zhodných s typmi kontextov, signifikantne väčší ako podiel tých, ktorí nevedeli rozhodnúť, či modálne sloveso vyjadruje danú významovú charakteristiku, alebo ho z danej významovej charakteristiky vylúčili. Uvedenú zákonitosť sme potvrdili

Najvýraznejší vplyv kontextu vo všetkých skupinách probandov sa preukázal pri hodnotení modálneho slovesa **musieť**. Zreteľne to vidieť z grafic-

kého znázornenia frekvencií hodnôt prisúdených významovým charakteristikám zhodných s typom kontextu pri tomto slovese (pozri grafy na s. 88–89)

5. Diskusia

Overenie vplyvu jednotlivých typov kontextu na interpretáciu modálnych slovíes potvrdilo náš predpoklad, že modálne slovesá sa nedajú jednoznačne zaradiť do jednotlivých významových kategórií. Tento predpoklad je tiež v súlade s výsledkami výskumu I. Nebeskej (1990) zameraného na voluntatívnu modálnosť. Vo frekvenčných tabuľkách, ktoré zostavila, sa napríklad sloveso *môct* vyskytuje na prvom mieste vo významových kategóriách vyjadrujúcich možnosť, schopnosť a dovoľenie. J. Nižníková (1992) zase v dotazníkovom prieskume vyjadrovania rozkazu a žiadosti v slovenčine zistila pomerne vysokú frekvenciu výskytu slovesa *môct* ako nepriameho prostriedku na vyjadrovanie výzvy na vykonanie/nevykonanie nejakej činnosti. Zistila aj časté používanie tohto slovesa pri vyjadrovaní žiadosti v prípadoch, keď je hovoriaci v závislosti postavení voči adresátovi.

Napriek tomu sa nám nepodarilo nájsť všeobecne platné pravidlá, charakterizujúce vplyv konkrétneho typu kontextu na interpretáciu modálnych slovíes. Ukázala sa však preferencia zaradovania týchto slovíes do významových charakteristík zhodných s typmi kontextov. V týchto situáciách zohráva kontext najvýraznejšiu úlohu.

Vplyv diferenciačných znakov jedincov (profesijná skupina) sa tiež v našom výskume potvrdil. Toto zistenie je napr. v zhode s J. Nižníkovou (1993), ktorá potvrdila vplyv osobnosti hovoriaceho, jeho vzdelanostnej a kultúrnej úrovne ako dôležitého faktora osvojenia si istého jazykového správania.

Ak interpretujeme výsledky získané analýzou diferenciačných znakov jedincov z hľadiska sociálnych aspektov kognitívnych javov, vidíme istý súvis s atribučnou teóriou Heidera (pozri Ruisel—Ruiselová, 1990). V tejto teórii sa správanie vysvetľuje vonkajšími príčinami (spoločenské tlaky, náhodné udalosti) alebo vnútornými príčinami (schopnosti, motivácia).

Študenti technického zamerania preferujúci pri interpretácii modálnych slovíes skôr významové kategórie vonkajšie podmienky a požiadavky majú teda podľa atribučnej teórie väčšiu tendenciu vysvetlovať správanie vonkajšími príčinami ako zvyšné dve skupiny.

6. Záver

Naš výskum ukázal, že ani modálne slovesá, ani vetné kontexty, v ktorých sa vyskytovali, nie sú na adekvátnu interpretáciu postačujúce, pretože nevytvárajú jednoznačný význam. Okrem týchto dvoch faktorov závisí interpretácia aj od diferenciačných znakov interpretujúceho. Ďalším dôležitým